

مهدویت و مساله ظهور از نگاه امام خمینی(ره)

مدیر مرکز تخصصی تفسیر حوزه علمیه قم گفت: حضرت امام(ره) با عملکرد خود، جامعه اسلامی را متوجه مهدی‌نگری، مهدی‌باوری، مهدی‌یاوری و مهدی‌محوری کرد و در پرتو این بینش، معیاری برای تشخیص مهدویت صحیح از مهدویت کاذب را ارائه داد.

مدیر مرکز تخصصی تفسیر حوزه علمیه قم گفت: حضرت امام(ره) با عملکرد خود، جامعه اسلامی را متوجه مهدی‌نگری، مهدی‌باوری، مهدی‌یاوری و مهدی‌محوری کرد و در پرتو این بینش، معیاری برای تشخیص مهدویت صحیح از مهدویت کاذب را ارائه داد.

امام خمینی(ره) را باید بزرگ‌ترین منتظر در قرن حاضر دانست؛ چرا که با تعریفی عمیق از مقوله انتظار و منتظر، به ایجاد حکومت اسلامی برای زمینه‌سازی ظهور حضرت مهدی(عج) پرداخت و با بسط و گسترش نظریه ولایت فقیه، نایبان برحق امام زمان (عج) را بر رأس حکومت اسلامی گذاشت تا روند حرکت به سمت قیام منجی عالم بشریت بدون کوچک‌ترین انحرافی ادامه یابد. سالروز رحلت جانگداز رهبر کبیر انقلاب اسلامی، بهانه‌ای شد تا در گفت‌وگویی با حجت‌الاسلام والمسلمین محمد فاکرمیبدی، عضو هیأت علمی جامعه المصطفی‌العالمیه، دانشیار گروه قرآن و حدیث و مدیر مرکز تخصصی تفسیر و علوم قرآن حوزه علمیه قم به موضوع مهدویت در اندیشه امام خمینی (ره) بپردازیم.

* «# ولایت فقیه«؛ مبین اندیشه مهدویت است

حجت‌الاسلام فاکرمیبدی در آغاز سخنان خود در پاسخ به این سوال که نظریه ولایت فقیه مبین کدام وجه مهدویت است، گفت: ولایت فقیه از دو زاویه مبین اندیشه مهدویت است که البته در واقع به یک وجه بازگشت دارد. یکی جنبه نیابت عامه که پس از دوره غیبت صغرا و نیابت خاصه وجود دارد و دوم استمرار خط ولایت و امامت است.

وی در توضیح این فراز از سخنان خود اظهار کرد: پس از وفات امام حسن عسکری(ع) در سال 260 که وظیفه امامت بر عهده حضرت ولی عصر(عج) گذارده شد، آن حضرت به دو صورت این امر مهم را تمشیت می‌فرمود؛ یکی به صورت نیابت خاصه و معرفی نائبان خاص با معرفی اسمی و بیان مشخصات و حتی مثلاً نام پدر و ... که در این میان چهار نفر این مسؤولیت را بر عهده گرفتند. عثمان بن سعید عمری، محمد بن عثمان بن سعید عمری، حسین بن روح نوبختی، علی بن محمد سمری این نایبان را تشکیل می‌دادند. اینان به ترتیب در واقع واسطه بین ایشان و عموم مردم بوده و به نواب اربعه معروفند.

وی افزود: نواب اربعه سالیانی واسطه فیض بین امام و مردم بودند، تا آنکه در سال 329 هجری و پس از 69 سال این طومار بسته شد و بر اساس مشیت الهی غیبت کبرای آن حضرت آغاز و باب نیابت خاصه آن حضرت مسدود شد. با این حال تمام شدن نیابت خاصه به معنی تعطیل شدن امامت آن حضرت تا ظهور نیست؛ بلکه به تناسب زمان و مشیت الهی، شکل اعمال ولایت تغییر یافت. وی تشریح کرد: با تمام شدن دوره غیبت صغری، نیابت آن حضرت و در حقیقت ولایت آن شکل دیگری به خود گرفت. در بعد ولایت تکوینی آن حضرت مانند خورشید پشت ابر، فیض‌رسانی دارد و در بعد ولایت تشریحی هم در قالب نیابت عامه و نصب حجت وصفی اعمال می‌شود که بر اساس روایات فقهاء که همان روایان حدیث هستند، این مسؤولیت را بر عهده دارند.

مدیر مرکز تخصصی تفسیر و علوم قرآن حوزه علمیه قم تأکید کرد: نکته قابل توجه این که اعمال این نوع ولایت در گذشته به صورت کم‌رنگ وجود داشت و امام (ره) با طرح نظریه ولایت فقیه این نوع ولایت را به جایگاه واقعی خود که همان بسط ید فقیه و اختیار مطلق (ولایت مطلقه) رساند و در حقیقت آن را به معنی واقعی کلمه تبیین فرمود.

* اندیشه امام (ره) معیار مناسب فعالیت‌های مهدوی است

افراط و تفریط در فعالیت‌های مهدوی و نظر امام خمینی(ره) در این باره موضوع دیگری بود که فاکرمیبدی به پرداخت. وی گفت: ابتلای به افراط و تفریط در همه امور و همواره وجود داشته و دارد و خواهد داشت. فعالیت‌های مهدوی نیز از این مورد استثناء نیست و از ابعاد مختلف دچار افراط یا تفریط است. از یک سو مشاهده می‌کنیم در عالم اسلام عده‌ای به لحاظ بینش دچار تفریط شده و به مهدی نوعی، یعنی مهدی غیر موجود معتقد شدند. از سوی دیگر مهدویت کاذب و مدعی مهدی‌های دروغین را برملا کرد.

عضو هیأت علمی جامعه المصطفی‌العالمیه افزود: اما امام (ره) با اظهار ارادت‌های ظاهری و تهی از محتوا حتی چراغانی ولادت بدون توجه به مبارزات مخالف می‌کرد و می‌فرمود: «# باید چراغانی با محتوا نکنید، نه صرف چراغانی.« امام (ره) در جایی دیگر می‌فرمود: «# دیروز حجتیه‌ای‌ها مبارزه را حرام کرده بودند و در بحبوحه مبارزات تمام تلاش خود را نمودند تا اعتصاب چراغانی نیمه شعبان را به نفع شاه بشکنند.«

وی ادامه می‌دهد: امام در مراحل مختلف در انتقاد از افراط و تفریط‌ها در این باره می‌گفت: «171#& ولایتی‌های دیروز که در سکوت و تحجر خود آبروی اسلام و مسلمین را ریخته‌اند در عمل پشت پیامبر (ص) و اهل بیت را شکسته‌اند.»« بعضی می‌گویند انتظار فرج یعنی در مسجد نشستن و دعا کردن« «مرد صالحی یک اسبی خریده بود یک شمشیری هم داشت و منتظر حضرت صاحب بود، تکلیف ما همین است که دعا کنیم.»« «آیا این خلاف قرآن نیست که ما معصیت کنیم تا حضرت صاحب بیاید.»« یک دسته دیگر بودند درباره انتظار فرج می‌گفتند ما نباید کار داشته باشیم به این که در جهان چه می‌گذرد، بر ملت‌ها چه می‌گذرد.»«

دانشیار گروه قرآن و حدیث مرکز تخصصی تفسیر حوزه علمیه قم در ادامه با اشاره به این سخن از حضرت امام (ره) که «171#& انتظار فرج این است که تکلیف خود را انجام دهیم.»& گفت: بی شک امام (ره) با مهدویت موافق است که پایبند به احکام اسلام و به خصوص محتوای عمیق آن باشد، اسلام را درست فهمیده و درست بدان عمل کنند و انتظار به معنی واقعی همراه با انجام تکالیف را داشته باشند.

وی افزود: امام (ره) با برنامه، سخن و عمل کرد خود، جامعه اسلامی را متوجه مهدی‌نگری، مهدی‌باوری، مهدی‌یاوری و مهدی‌محوری کرد و در پرتو این بینش، معیاری برای تشخیص مهدویت صحیح از مهدویت کاذب را ارائه کرد.

* ظهور بدون مقدمه‌سازی میسر نیست

این محق و پژوهش‌گر در بخش دیگری از سخنان خود در پاسخ به این سؤال که نظریه حکومت اسلامی امام (ره) تا چه اندازه مبتنی بر آماده‌سازی جهانی برای ظهور است، اظهار کرد: اصلاً مسأله ظهور بدون مقدمه‌سازی و نیز آمادگی‌های لازم فردی و اجتماعی میسر نیست. بر اساس روایات در آخرالزمان عده‌ای زمینه‌ساز ظهور حضرت می‌شوند. برخی از روایات به طور کلی بر این مطلب دلالت دارد، از جمله روایتی که طبرانی و ابن ماجه از پیامبر (ص) نقل می‌کنند که فرمود: «171#& یخرج الناس من أهل المشرق فیوطئون للمهدی.»& جماعتی از مشرق قیام کرده زمینه‌ساز ظهور مهدی خواهند شد.

وی ادامه داد: همچنین شهید مطهری می‌نویسد که «171#& بعضی از علمای شیعه، که به برخی از دولت‌های شیعی معاصر خود، حسن ظن داشته‌اند، احتمال داده‌اند که دولت حقی که تا قیام مهدی موعود ادامه خواهد یافت، همان سلسله دولتی باشد.»& این سخن بیان‌گر آن است که علمای شیعه به حکومت زمینه‌ساز عقیده داشته‌اند و این یک امر طبیعی است؛ چراکه وقتی انسان منتظر مهمان عزیزی باشد، سعی می‌کند فضا و مکان و مستقبلی را در حد امکان، با مقام فرد منتظر کاملاً سنخیت دهد. این پژوهش‌گر و محقق حوزه‌های علمیه کشورمان در ادامه با طرح سوالی اظهار کرد: چگونه ممکن است فرد منتظر در انتظار کسی باشد که به دلیل اجرای عدالت، پیاده کردن احکام الهی و جلوگیری از فحشاء، محکوم دادگاه او و طعمه شمشیر وی باشد؟

* آمادگی‌های لازم برای حکومت جهانی

وی افزود: طبق نظر آیت‌الله مکارم شیرازی، برای اینکه دنیا حکومت مهدی موعود(عج) را پذیرا باشد، چند نوع آمادگی لازم است که آن‌ها را در چند بند توضیح می‌دهم.

1- آمادگی فکری و فرهنگی؛ یعنی سطح افکار مردم جهان آن‌چنان بالا رود که بدانند مثلاً مسأله «171#& نژاد.»& یا «171#& مناطق مختلف جغرافیایی.»& مسأله قابل توجهی در زندگی بشر نیست. تفاوت رنگ‌ها و زبان‌ها و سرزمین‌ها نمی‌تواند بشر را از هم جدا سازد.

2- آمادگی اجتماعی؛ مردم جهان باید از ظلم و ستم و نظامات موجود خسته شوند و تلخی این زندگی مادی و یک‌بعدی را احساس کنند و حتی از این که ادامه این راه یک‌بعدی ممکن است در آینده مشکلات کنونی را حل کند، مأیوس شوند.

3- آمادگی‌های تکنولوژی و ارتباطی؛ بر خلاف آنچه بعضی می‌پندارند که رسیدن به مرحله تکامل اجتماعی و رسیدن به جهانی آکنده از صلح و عدالت، حتماً با نابودی تکنولوژی جدید امکان‌پذیر است. وجود این صنایع پیشرفته نه تنها مزاحم یک حکومت عادلانه جهانی نخواهد بود؛ بلکه شاید بدون آن وصول به چنین هدفی محال باشد.

4- آمادگی‌های فردی؛ حکومت جهانی قبل از هر چیز نیازمند به عناصر آماده و باارزش انسانی است تا بتواند بار سنگین چنان اصلاحات وسیعی را به دوش بکشد و این در درجه اول محتاج به بالابردن سطح اندیشه و آگاهی و آمادگی روحی و فکری برای پیاده کردن آن برنامه عظیم است. در حقیقت منتظر واقعی برای چنان برنامه مهمی نمی‌تواند نقش تماشاچی را داشته باشد.

* امام (ره) زمینه‌ساز انقلاب جهانی حضرت مهدی(عج) شد

عضو هیأت علمی جامعه المصطفی العالمیه در آخرین بخش از سخنان خود با اشاره به وصیتنامه امام راحل (ره) گفت: امام خمینی (ره) در بخشی از وصیتنامه الهی و سیاسی خود تعبیر به «171#& مصلح کل.»& دارند که خود مبین این است انقلاب اسلامی ایران به اصلاح بخشی از نابسامانی‌ها اقدام کرده است. و قبل از ظهور باید با مثبت‌نگری و اقدام اثباتی در راستای ظهور تلاش کرد.

وی افزود: امام خمینی (ره) در جایی از وصیتنامه در برابر این فکر انحرافی که منفی‌نگری به مقدمات ظهور و با کوشش در تحقق ظلم و کفر تمهیدات ظهور را فراهم کنند، استرجاع می‌کنند؛ یعنی «171#& انا لله و انا الیه راجعون.»& و در مقدمه این وصیتنامه،

انقلاب را از مدهای غیبی خداوند می‌داند.

حجت‌الاسلام والمسلمین محمد فاکر میبیدی در پایان سخنان خود گفت: امام (ره) خود تصریح دارد بر این که ما باید کار را فراهم کنیم! فراهم کردن اسباب به این است که ظهور را نزدیک بکنیم، کار را طوری انجام دهیم که عالم برای آمدن حضرت صاحب الامر (عج) مهیا شود. امام (ره) با این حرکت عظیم خود افق جدید در عرصه مهدی‌پژوهی گشود و بزرگ‌ترین خدمت را به منتظران مهدی موعود کرد و زمینه‌ساز انقلاب جهانی حضرت مهدی (عج) شد.